

БУРГАСКАТА ПОЕЗИЯ

/публикува се със съкращения/

Ще започна с някои общи впечатления. Забелязвам, че повечето тазгодишни автори предпочитат да се изразяват в мерена реч. Съвсем освободеният стих е рядко явление. Разбира се, причините са най-различни, но като цяло това според мен не е лошо. Форматът в поезията е вече абсолютно произволен избор на автора. Отдавна мина времето, когато класическият стих беше задължителен у нас и изглеждаше като скована норма в очите на младите поети, които се възмущаваха от него и предизвикателно го игнорираха. Днес свободата е пълна. Всеки може да пише както си иска. Но парадоксът е там, че в ситуация на разпаднати формални критерии да покажеш лична естетическа дисциплина, лична творческа хигиена е нещо, което лови око. Прави хубаво впечатление. Вдъхва доверие в сериозността на намеренията, които стоят зад написаното. Демонстрира „изкуство“ в смисъл на отработено умение, „професионализъм“, „занаят“ като нещо добро. И тук бих запитал реторически, всъщност защо у нас думата „занаят“ е толкова лоша? Защо поетите са свикнали да се обиждат един друг на „занаятчия“? Откога трудът, вложен в усвояването на професионални умения, е станал мръсна дума? В английския език думата „craft“ (занаят) значи и „изкуство“ в най-положителния смисъл на думата. Не можеш да наречеш някого оскърбително „craftsman“, т. е. занаятчия. Все едно го наричаш „майстор“.

У нас стане ли дума за поезия, се говори за талант и вдъхновение, но никога за труд. Излиза едва ли не, че мързелът и аматьорството, особено когато са съчетани и с невежество, са задължителни условия, за да просветне божествената искра. Няма да си губя времето в дълги опровержения на това, но ще кажа накратко само: „Не е така. Друго е.“

И тъй, повечето бургаски стихосбирки настояват да демонстрират професионално самоуважение чрез класическия стих. Имам забележки, обаче. Това, че са го избрали, не означава, че го владеят достатъчно. Гинка Божилова, например, възпява празника Трети март в стихотворението си „Свобода“ (стихосбирката „Признания в стихове“, изд. „Libra Scorpi“) по следния начин:

Едно слънце в прозореца ни свети
слънцето на празничния ден.
Празник е на Свободата -
Трети март изгря за мен.
Този ден, изстрадан е от много,
свойта кръв за него дали.
Днеска костите им се белеят
по долини и върхари. ...

Да оставим настрана утъпканите клишета, от които е съставен горният откъс: трети март е денят, когато сме се освободили от османско иго и следователно е „празник на свободата“, а тъй като свободата е „слънце“, значи денят „е изгрял за мен“, още повече че е подпечатан с кръвта и костите, които са жертвали за каузата героите. Къде обаче поетесата вижда тия кости да се белеят „днеска“, остава за мен тайна. Освен ако няма предвид камъните и козите по склоновете на Стара планина като далечни аналози поне по цвят. Картината изглежда не само невероятна, но даже и малко морбидна – сякаш България не е нищо друго, освен склад за престижна анатомия. То може и да не е съвсем невярно, но тъй като поетесата няма предвид никаква ирония на това място, няма смисъл да ѝ го тълкуваме като предимство.

Е, хайде, нека пренебрегнем и тия аспекти. Но и стихът е куц – не само смисълът. Уж е класически, а не се отличава с обединителна стъпка. Отделните стихове вървят, всеки за себе си, както си щат, накъдето си щат. Няма схема. Римата също е непредугадима. „Ден-мен“ в първата строфа е точна, макар и тривиална. Но във втората се римува „д́али“ и „върхари“. Третата, която не цитирам, въобще сменя римовата схема или по-точно я разбива: последните два стиха се римува съседно, а първите два - никак. Четвъртата пък римува кръстосано два омонима: „Ех, Родино, колко мъки / преживяла си пет века! / Днес да грее свободата / до амина и до века.“ Хаосът е стопроцентов.

Обръщам мимоходом внимание на обстоятелството, че и „свободата“ в това стихотворение идва да грее „днес“. Сякаш е писано през 1879 г. Максимум 1880-а. Това се вика творческо вживяване. Така да се идентифицираш с темата си, че да стигнеш до историческо самозабвение. Любопитно.

По подобен начин в техническо отношение пише и Геновева Зафирова в книгата си „Прозорецът на ветровете“ (пак „Libra Scorp“). Само дето темата е за любовта:

Дори пътека ни откри,
разстлана с рози и бодли,
а ние, прегърнали своите мечти,
изгубихме се вдън гори.
Дали ще се срещнем в безкрая?
Искам да зная, но... не зная.

Метриката се сменя произволно. Римите („откри-бодли-мечти“) също идват произволно, сякаш поетесата е римувала на скорост каквото дойде, както ѝ падне. Темата и изразните средства са не по-различни от тия на всички други от жанра „средностатистически интимни трепети“. Ето и трети пример от същия порядък: Мария Тотева и стихосбирката „Прицелвай се в мен“ (изд. „Димант“):

Когато гланцът небесен се разпука
и над Земята блясък заискри,
когато капките в небето натежат –
чадъри не търсете! Може би
това е обич, отново засияла
във две души, открили се отвъд.
Обич, болка неизплакана събрала,
от Живота през земния им път.

(„Хармония“)

По аналогичен начин се представят, освен споменатите досега, още Дена Джелебова-Пейчева, Паскал Кюмурджиев, Дафина Облакова и Румяна Русева. Всички те показват различни форми и степени на едно и също базисно аматьорство. Не казвам, разбира се, че качеството при тях е сто процента лошо. Но просветванията, където ги има, са инцидентни и далеч не компенсират несъвършенствата. Пак ще повторя, че проблемът е в умението, а не в „таланта“. И най-вече, ако ще говорим за първопричината – погрешна представа за това, що е добра или „истинска“ поезия. Сбъркана концепция. Уверен съм, че гореизредените биха се потрудили съвсем коректно да придобият съответните умения, ако мислеха, че те имат значение.

Но да продължим нататък. На фона на досегашните коментирани, поетичната книга на Станчо Дойнов „Спомени“ (изд. „Libra Scorp“) прави дори отраднo впечатление. Дойнов очевидно не е поет. Но поне не се прави на такъв. Не се и опитва да се движи из непознати територии, където не е добре оборудван с оръжия и умения. При него няма рима и метрика,

стиховете му се отличават от прозата по това, че са групирани в четиристишия. Освен това заемат само част от обема. Останалото е едно описание на детските му спомени от родното му село Карабунар, после следва китка народни песни, явно пак оттам, а накрая са собствените му тъй да се каже “стихотворни” редове.

Книгите на Димитър Костадинов и Десислава Георгиева (съответно „Изгревна изповед” и „Притча за момичето с къдриците”) са по-издържани във формално отношение, отколкото досегашните. Не навсякъде. Костадинов пише общо взето в римувани катрени или в бели стихове, от които понякога изскачат инцидентни рими; между другото, последните на места създават впечатление за немара, сякаш авторът им не е римувал само където не е могъл. При Георгиева пък преобладава прозата – в нея се редуват прозаични късове с лирични такива в свободен стих. В този смисъл, не бих нарекъл заглавието ѝ точно стихосбирка, а „лирична книга”. В тия две книги проблемът е друг. Те не общуват с читателя, а му проповядват. Поетът предварително е заел привилегирована позиция, скрил е зад нея човешкия си образ, личността си — и оттам изнася лекция. При Костадинов тази привилегирована позиция е педагогическа по характер. Стихосбирката му, освен че се казва „Изгревна изповед” („проповед” би било по на място), носи подзаглавие „Отвъдни монолози на Асен Златаров” и е точно такова нещо – своего рода въздържателска теософия в бял стих, изпълнена с монотонна и не особено достоверна жизнерадост, с доктринна педагогика и с маниерни словеса и конструкции от рода на „Щом Държави със Държави се секирват, / нужно е Душите да овардим!... / на Деца, които вярват в нас – / с наркотици да не меланхолват, / да не буйстват с алкохолен глас...” („Кураж”).

Що се отнася до Десислава Георгиева, книгата ѝ е лиричен дневник-пътепис, обединен от темата за несподелената любов и плод очевидно на реални преживявания и екскурзионни пътувания (до Гърция, Италия, Куба). Интимните преживявания са доста по-автентични от туристическите. Повечето са предадени в непресторено свободен стих, който е лесен за конструиране, но поне не дразни с неуместно техническо насилие над значенията. Екскурзиите обаче не звучат достоверно. И това е защото авторката е решила да сподели с нас само сладостните си изживявания и да ни спести, както и да *си* спести всичко неприятно. В резултат, вътре е пълно с едри обобщения, албумни блянове и съзерцания, но друго кажи-речи няма.)

За разлика от досега коментираните поети, Ваньо Вълчев пипа словото си по-професионално. Имам предвид книгата му – четвърта по ред – „Ангелски грехопадения” (изд. „Libra Scorp”). Като музикални композиции, стихотворенията му са безукорни. Метафорите са удачни, емоционалната температура е балансирана добре и с вкус. Тематичната им настройка е анакреонтическа по характер, с ренесансово-християнска подплънка – възпяват жените, виното, веселието, божествената неизбежност на греха и други традиционни удоволствия. Изобщо, това е една концептуално класична творческа проява – и като форма, и по съдържание.

Същевременно, мисля, че Вълчев би разгърнал по-пълно уменията си, ако тук бе вървял по по-неутъпкани творчески коловози. По тия теми и с тия изразни средства е писано много в историята на изящното мерено слово. Трудно е да си намериш свой оригинален път. Особено – като в случая – ако не се и опитваш много-много. Вакхическите му стихотворения текат забележимо в регистъра на Евтим Евтимов. В „Зелена вечерня” просветва присъствието на Фурнаджиев и Разцветников: „Звънят слънчогледи, звънят слънчогледи – / зелена вечерня звънят.” Еротично-трансгресивните пък следват една традиционна линия на импулсивно романтическо богохулство, в която Димитър Димов с отец Ередия и Димитър Талев с Рафе Клинче са само две от гарите по едно много дълго, да не говорим, че е международно жп трасе. Въплъщенията и превъплъщенията на мотива просто гъмжат в исторически план. Ето пример (стихотворението „Жена”):

Такава е. Невероятна!

Дарил я Бог с какво ли не!

Пред хубостта необятна
в молитва свиваш колене!

Защо казвате Икона?
Видях я в сумрачен светлик.
Бе хубава.

Като Мадона,
рисувана от еретик.

Това иначе е едно от най-изпипаните стихотворения в книгата. Вярно, такива сравнения и противопоставяния има и другаде, но контрастът сам по себе си е организиран добре, със силна емфаза върху последната дума, която е и смислоносещата.

Проблемът е другаде – в разминаването между обявено и действително предназначение на поетичното слово. Творбата заявява себе си като трансгресивна, морално и социално бунтарска. Въвежда ни в нещо, което държи да ни внуши, че са „греховни помисли“, слага си едва ли не етикета „скандален еретизъм“. Подобни мотиви обаче имаме в поезията още от Ренесанса насам – при това с все по-голям риск за творците от санкциониране, колкото по-навътре навлизаме в миналото. Да не говорим, че и далеч преди това, в самата „Песен на песните“ от Стария Завет, четем за женски красоти, без помен от съпровождащо чувство на свян или грях от описанието. Така че остава въпросът, кое е налице при Ваньо Вълчев в случая? Изживяване на автентично чувство или рисуване по зададен модел? Картина в музей или картина на статив край плажа?

Говоря това, защото Вълчев има култура и способности. Но му липсва автентизъм. А той е особено важен фактор в случай на литературна трансгресия – т. е. при някакво словесно престъпване на морална или социална норма, когато авторът, поне видимо, преодолява някакъв вътрешен страх или външен риск. В такива моменти се получава напрежение между страховете на автора и това, което той е посмял въпреки всичко да напише, напрежението се предава на думите в творбата и тънкия читателски усет безпогрешно го улавя.

Вълчев обаче не убеждава, че носи подобен конфликт в себе си. Лирическият му герой с такава лекота е готов да извини „греховните“ си секс-помисли в плана на „*Какво да правиш, красотата неземна!*“, че нямам чувството да е преодолявал някакви бариери в себе си. Някак прекалено готов е да „прегреш“. От самото начало. В резултат, няма драма. Гладко и равно е. Получило се е нещо като атеистично стихотворение, написано от атеист. В случая липсва достатъчно вътрешна болка поради преодоляните вътрешни възбрани и затова в творбите не достига температура на въздействие. Дори инцидентната употреба на думата „Мадона“ с главна буква ражда асоциации не с Микеланджело или Тициан, а по-скоро с поп-певицата, която неотдавна гостува у нас. А за нея не би имало никакъв проблем да я рисува еретик. Обратното би било невероятно.

Стихотворенията на Динко Павлов от „Морето на моите сънища“ (изд. „Информа Принт“) са по-равни по акценти от тези на Тома Троев. В по-слабите си моменти те се унасят в тривиални реторика: лесно предугадима сиромасомилщина („Клошар“) или пък вакхическо бохемство („Гроздобер“). Стихотворенията са по принцип изпипани, но им е нужно още освобождаване от въздействието на други образци. Често пъти в тях се откроява Иван Пейчевско, пък и Христо Фотевско присъствие: една съзерцателна носталгия по нещо никога неслучило се, примесена с дъх на морска сол. Не мисля, че от подобни влияния има особена полза, защото Пейчевското и Фотевското си остават винаги и само Пейчевско или Фотевско. Което при първите в даден стил е лично откритие, при следващите е вече клише.

Но където е добър, Павлов е добър. Стихове като „Мъгла, разтягаща се в туника, / облича приказно далечината, / прегръща някаква метаморфоза / и се превръща в пълнолуние“ демонстрират една – прощавайте за оксиморона – интелектуална първичност, както и умение да се бори виртуозно с езика. На места проявява изненадващо пъргава склонност към рисуване на драстично убедителни образи. Не винаги успява – дори в такива моменти – да се освободи от клишетата, вероятно поради някаква своя специфична интровертност или некомуникативност. Но четенето общо взето си струва, въпреки противоречивостта. Цитирам за илюстрация:

ПО СТЬПКИТЕ НА ДНИТЕ СИ ВЪРВЯ,
за да прегърна спомени отколешни,
Притихнало – морето
приспивната си песен композира
и се прегръща със съня.
Звездите се оглеждат във водата,
окъпани от лунната пътека,
и се превръщат във искри. . .
По пясъка вървя
и огън под краката ми извира.

Двама от поетите тази година показват пристрастие към кратките поетически форми. „Отломки“ на Стефан Минчев (изд. „Знаци“) дава някои надежди, но като цяло при него има още какво да се желае. Състои се от малки стихотворни късове, улавящи мигове мимолетна реалност. Култивирани са, имат качества. Щяха да са по-убедителни, ако поетът беше успял да поизреже собственото си присъствие и да засили присъствието на околния свят. Така малко изглежда като че ли сам се щрака с фотографска камера от различни ъгли. Но не прави по този начин книгата си своеобразна. Освен това компресията на стиховете му е сравнително слаба, рехави са. За да се получи от такива рещи се късове словесна паяжина убедителна стихосбирка е нужно самите късове да са по-добре подбрани по теми и настроения, а и да са повече на брой. В този си вид, с тия 45 странички и солидни бели полета книгата сякаш даже демонстрира незачитане на купувача, не му дава вещество, съответстващо на парите и очакванията му. Само естественост на мимолетното съзерцание не стига, нужно е по-грижливо и щедро композиране. Ето какво срещаме на с. 9, както е впрочем и навсякъде другаде:

Ще се съвокуплявам
С облаците
Когато пожела
Когато иска
Вятърът не пита

„Джокондата ме гледа“ на Николай Нанков (изд. „Libra Scorp“), обаче, е всичко това, което предишната стихосбирка не е. В нея също нещата варират по качество, но като цяло е рязко по-стегната, по-добре композирана, по-разнообразна, а и по-майсторски оформена. Състои се от едни свежи хайкуподобни миниатюри, понякога философски прецизни, които обаче

често имат смелостта да станат вицово парадоксални и смешни. Някои съчетават и двете: философията и вица. Зад инвенцията, между другото, си личи зрялата и овладяна авторова хватка, контролът му над това, което казва. Всяка миниатюра е увенчана, вместо със заглавие, със стилизирана рисунка, дело пак на автора.

Още една сполучлива стихосбирка виждаме в „Разлетяване“ на младия поет Стоян Тодоров (изд. „Матаник-М“). Това е всъщност доста зряла стихосбирка. Повечето творби са къси, но добре промислени и почти без излишни думи. Отличават се с интересни асоциативни скокове, понякога логически, понякога емоционални, но винаги свежи, смели и достоверни:

Загадъчни спящи баири
се разливат в ръцете,
в очите ми.
Появяват гласове -
прелитащи лъчи по клонките.

Шмугвам се между тревичките,
по тихите пътечки в хоризонта...

Все вървя към тази планина.

Стоян Тодоров изразява летлив и пластичен лирически аз. Този аз му дава възможност да обглежда тематичния си обект много бързо от няколко зрителни ъгъла – почти едновременно. Понякога обаче, съвсем ненадейно изскоква отнякъде и ни изненадва с хладен и дълбок извод. Интересното е, че при цялата си игривост, той има послания за отправяне. Много откровен е. Според мен той има всички данни да намери в бъдеще място сред солидните поети на България. Ако не се възгордее, разбира се, и ако продължи да работи.

Идва ред на Борис Бухчев и книгата му с поеми “Не забравя” (две думи, не една; иначе, пак „Libra Scorp“). Бухчев е своеобразно явление в днешната ни поезия – не само в бургаската, макар че той не крие тукашния си контекст, а напротив, подчертава го. Това е изповедна книга стихове на немлад поет, резюме на житейски път, минал през верига от лични и обществени събития. И личните, и обществените са в баланс, отредено им е еднакво внимание, нито едно от подбраните събития не е замазано в името на тъй възхваляваното поетическо обобщение. Всички те са предадени с любов към детайла и конкретността. В резултат, книгата гъмжи от детайли: имена на хора, реалии от непосредствения свят наоколо. И съответно, увлича при четене. Способна е да увлича не само изкушените в поезията, но и всеки, който би изпитал любопитство към преживелиците и мислите на някой друг човек. Нещо повече. Книгата разказва така добре, на такъв естествен език, оборудван плюс това с безукорна метрика и рима, че е способна да печели нови приятели на поезията. Задължително би било само едно – да са достатъчно зрели хора по опит, та да оценят по достойнство написаното от поета.

Споменах вече, че става дума не за подражание на класически епос, а за своеобразен неоепос. Тук му е мястото да подчертая, че книгата на Бухчев е сполучливо въплъщение на една тенденция в съвременната ни поезия, която следя отдавна, още от началото на 90-те, въпреки че досега не съм я проблематизирал в теоретически или критически текст. Сега го правя, за да изразя задоволството си от това, че жанрово-историческите ми очаквания все по-категорично и по-категорично се оправдават. Бих нарекъл тенденцията “посткласицизъм”. Приликата на понятието с едно друго – а именно,

“постмодернизъм” – не е случайна. Посткласицизмът се разви под влиянието на постмодернизма в литературната естетика, но на спонтанно антагонистична база – като импулсивна реплика, реакция или самоорганизация против него. В никакъв случай не можем да го наречем “бунт”. Той е най-вече едно кротко и твърдо отчуждение.

Както знаем, постмодернизъм преди време нахлу у нас, възвестявайки освобождение от всички рамки и форми – от метриката и строфите, от свързания разказ и от много други неща, включително и от необходимостта да се пише добре. В инстинктивно антагонистична реакция спрямо всичко това възникна *посткласицизмът*, който разви една култура на подчертаната форма и рамка, един пиетет към стихотворната организация и самодисциплина в условията на контекст, който нито ги изисква, нито е способен да ги наложи по някакъв начин. Спомняме си, предполагам, задължителния класически стих през по-голямата част от социалистическия период. Но в днешно време, когато стихът се развърза и дори разпадна, когато всяка организация на поетичното слово започна да изглежда дори демодне, започнаха да се появяват поети, които като че напук отреагирват със съзнателен строеж на стройна стихотворна организация. В този тип поезия изпъкват два основни елемента: класичната поетика и рационалната дистанция, от която поетът видимо конструира тази класична поетика.

Голяма грешка би било да се сметне, че посткласицизмът е консервативно, да не кажем “ретроградно” явление в съвременната ни поезия (и изобщо в поезията – между другото, има го и в други страни). Той няма нищо общо с консерватизма. Напротив, разновидност е на желанието за актуалност, пряк продукт е на новото време и без него не би могъл да съществува. Без разпада, без аморфизацията на поетическите структури, съгласно кредото на постмодернизма, не би било възможно да се появят някои от отличителните белези на посткласицизма: рационалната дистанция от формата, нервът от конфликтната съвместност в тази поезия на класична метрика и разговорен език. И така нататък.

Грешка би било също така да се смята, че с термина “посткласицизм” назовавам всичко, което в днешно време е написано в класически стих. Така ще излезе, че всички поети с по-традиционни възгледи за изкуството си са всъщност авангардна, посткласична вълна. Нищо подобно. Консерватизмът преди промените продължи като консерватизъм и след тях. Редица поети (да вземем например Евтим Евтимов, Матей Шопкин, покойните Дамян Дамянов и Павел Матев и др.) никога не показаха, че са усетили колко различно е социо-културното време след промените, какъв различен пакет от ценности организира то. За тия поети промените като че ли не се състояха. Но от това не губят промените, а тия, които са ги проспали, разбира се.

Разликата между обикновената традиционна класичност и посткласичността не е никак трудна за проумяване. Класичният консерватор не проблематизира формата, в която пише. За него това е кажи-речи единствената легитимна форма, в която съществуват стиховете. Всичко останало е склонен да подценява или игнорира. В резюме, той не демонстрира рационална дистанция между себе си и формата на поезията си. Пише без вътрешен критически разлом, без съмнения, без рационален избор между две и повече алтернативи на стихотворна самореализация. В рамките на обсъжданите тук поети, стиховете на Ваньо Вълчев, например, са класични, но в никакъв случай посткласични. Той естетизира, апологетизира, възпява – без да проблематизира възпетия обект или пък себе си, възпяващия глас.

Посткласицистът, обратно, използва класичната рамка с пълно съзнание за нейната незадължителност – и даже за риска, който поема с избора си. Изборът му – простете за оксиморона – е осъзнато произволен. Поражда се триене между избраната и неизбраните рамки, което кара поета да търси компенсации за избора си на рамка, какъвто и да е той. И както знаем, който търси, намира.

И не на последно място, посткласицизмът не се изразява непременно и само в класически стих. Посткласически може да бъде и свободният. Зависи как е оркестриран. А най-вече, зависи от това, дали е постигната *неидентификацията между*

поетичния глас и поетичния жанр. По-рано тази година се появи една силна посткласична стихосбирка именно в свободен стих – “Продавачът на конци”, поема на Илко Димитров, която наскоро спечели и наградата „Иван Николов”. Не по-малко посткласична е и обсъжданата малко по-нататък книга **избрано** на Росен Друмев под заглавие „Армада”¹ („Libra Scorp”). Споменах за жанра, в който пише Росен Друмев, и веднага искам да прехвърля темата към него. Той се интересува много от картата на заключените сектори във вътрешния живот, от невидимото в човешките взаимоотношения, от скритото в човешките емоции. Но не само. Бих казал, че е естет-романтик по вътрешен заряд, интровертен търсач на дълбоки истини, философ по душа. С цената на завиден самоконтрол и вътрешна концентрация той съумява да поддържа хладна дистанция между себе си и емоциите, в които се вживява, независимо дали са собствени или чужди. И все пак понякога озверява, както в следния откъс:

“Мъдрост -

пикая ви на мъдростта.

Пикая ви на състаряването, осветлено

със загуба на сила,

на белите от страх коси и думи,

свенливо галещи отвън Ухото,

има съпротива,

когато от мъглата,

разстлана пред стъмненото съзнание,

избива смътен образ на познат човек

и нещо ти говори -

неразбираемо.

Опитваш се да се събудиш,

вярваш, че си буден,

дърпаш се отчаяно назад,

но нечия протегната ръка

те тегли от мъглата -

там нещо те очаква...”

(„Отломки – 1991”, ч. 3)

Друмев не е фиксиран ни изцяло в свободния стих, ни изцяло в класическия. Пък и свободният му не е напълно такъв, а е оркестриран ямб в свободен стихов размер. Лично аз го предпочитам него пред класичния му. Мисля, че там е по-автентичен. Класичният стих има в негово лице убедителни възплъщения, но понякога го тласка към отработена библиейска метафорика и поетизми (като инверсията на съществителното и прилагателното, например), които не са му нужни. Но нека

все пак не забравяме, че естетиката на романтизма е дълбоко класична по своя идеологически заряд. В най-добрите си стихотворения Друмев създава един крайно интересен, неустойчив баланс между зрителна перспектива и тематичен обект – баланс, който може да просъществува само за миг, но за късмет мигът е уловен и фотографиран в стихотворението:

СРЕЩА

Брегът е живо същество, морето също.
Когато живи същества се срещнат,
докосват се и се отдръпват,
а между тях се настанява пясъчното време.
Така между телата ни е въздухът.
В кристала на една висулка зимно време
съзирам посинялото носле на своя бъдещ син,
а майка му усмихва се срещу ми, непозната
в мита на срещата. Ако забавим този миг,
ако телата ни не се докоснат в него -
висулката ще изтече на едри капки
помежду нас. Помежду нас – сълзите
на нашия единствен син ще се разляят
и с вечността завинаги ще ни делят.

Последните стихове по-горе напомнят за още нещо характерно за Друмев. Той видимо има болезнено лично отношение към времето, особено към преодоляването му. Не случайно метафизичните му стихотворения са особено сполучливи. Непрекъснато импулсът му е да затвори линията в кръг, времето в безвремие. Изчезването на времето даже не е тъжно за него. По-скоро го забавлява:

КРЪГ

Кръг от стари клонести дървета
с яки коренища, а в средата
слънчевото отражение от восък.
Гларусът - отвес - се спуска ниско,
грабва някаква огризка от земята
с клюна си и бързо се издига.
Мигове с притворени крилца – врабци
по земята весело се ронят.

Идва ред за коментар и на поезията за деца. Това е специфичен жанр, който не може да се постави на една плоскост с поезията „за възрастни“. Адресатът не е равностоен комуникатор, а отстои на педагогическа дистанция, която не е хубаво да бъде изтъквана, защото дразни, но и не трябва да се подминава като несъществена. Между автор и читател има разлика по

отношение на възрастта, образованието и опита, която прави общуването им еднопосочно, от по-големия обем към по-малкия.

Тази книжнина има традиции у нас и може би това е причината за доброто средно ниво на книгите. Иначе те са малко на брой за годината. Две принадлежат на Радка Илчева: „Тръгнал Щурчо за булка“ (стихотворения, гатанки, римушки за най-малките, изд. „Божич“) и „Дядо Еж на гости“ (поемки за деца, изд. Меценатиздат). Езикът е хубав, богат, естествен, изпълнен с подходящо чувство за хумор, но стихотворната форма – ах, тази форма, пак ни пречи да кажем каквото си искаме. Точно при деца сривове в поетиката са най-недопустими. Нали идеята е, освен всичко останало, да получават образци на съвършенство от чичковците поети и лелките поетеси. Ето защо така не бива:

„Напролет винаги се връща,
листата стават му за къща.
Сърцето - топло и обично,
че канен е на сватба лично.

Приятел му е пролетният вятър,
със него играе на театър,
а също и обича да си пее...
Какви ли мисли днеска лее?”

(„Щурче-свирче”, в „Дядо Еж на гости”)

Първата строфа е грамотна технически, но първият и третият стих във втората са удължени с по две срички, а вторият има счупена метрика. В добавка, не разбирам как щурчето успява да си играе „на театър” с „пролетния вятър” и в какво точно се изразява играта – нито пък защо „лее” мислите си, а не ги прави нещо друго. Тия дефекти не са навсякъде, но ги има в достатъчно критическа гъстота и в двете книжки, които иначе са много добре оформени и илюстрирани.

Аналогично ниво, но по-лошо, демонстрира Елена Танева в „История без край. Поема за деца” („Libra Scorp”). Изданието е безукорно. Но съдържанието на места те кара да се хванеш за косите.

Това е положението. Дафина Недялкова пък предлага книжка с песнички за най-малките, окомплектована с диск („Божич дар”, изд. „Димант”). За музиката не съм компетентен да съдя, а що се отнася до текстовете – извън това, че са твърде общи и захаросани за моя вкус, мисля, че са що-годе адекватни на целта си.

Две от детските книги бих окачествил като добри. Вълко Купенов се представя с гатанки пак за най-малките, озаглавени като „Гатанки крилати, още непознати” („Libra Scorp”). Те са напълно в жанра си, не отиват ни встрани, ни по-долу от класическите му образци. Най-убедителна е като че ли Стоянка Грудова със „Звездичка с рошава косичка”. Стихът ѝ е грамотен, игрив, артистичен и творчески. Извън плюсовете и минусите на конкретната продукция, имам едно принципно притеснение относно детската ни литература. Малко са качествените автори, които тя привлича. Всичко на всичко шест книжки в рамките на един голям град, от които две що-годе „стават”. Малко е това. И още нещо. Всичките шест са адресирани само към предучилищна възраст. Липсват значи цели два възрастови блока между тази книжнина и „зрялата”. Къде са вълшебните приказки тази година? Къде са приключенската повест и юношеският роман? Липсват цели сектори, цели междинни звена, и това пречи на наличните да бъдат преценени по достойнство. Да не говорим за вредите върху постъпателността на образователния процес.

В заключение обаче искам да изтъкна, че като цяло съм впечатлен от тазгодишното ниво на бургаската поетична продукция. Разбира се, не толкова добрите стихосбирки са повече на брой от по-добрите. Но така е навсякъде. Би било чудо, ако беше обратното. Важното е, че бургаската поезия предлага пет отлични стихосбирки в рамките само на една година. И това е много. Те са при това „отлични“ – да повтора – не само в регионален план, но и изобщо.